

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
pentru controlul constituționalității unor prevederi
din Legea nr.1353-XIV din 3 noiembrie 2000 "Privind
gospodăriile țărănești (de fermier)"*

Nr.40 din 12.07.2001

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.81-83/31 din 20.07.2001

* * *

* M.O., 2001, nr. 14-15, art. 52.

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Victor PUȘCAȘ - președinte
Mihai COTOROBAI - judecător
Mircea IUGĂ - judecător-raportor
Constantin LOZOVANU - judecător
Dumitru PULBERE - judecător
Elena SAFALERU - judecător

cu participarea Corinei Popa, grefier, Valentin Chilat, deputat în Parlament, autor al sesizării, Bogdan Cibotaru, reprezentantul deputatului în Parlament Efim Zubcu, autor al sesizării, Ion Creangă, reprezentantul permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională, Simion Șapa, expert, în conformitate cu art. 135 alin.(1) lit. a) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 16 alin. (1) lit. a) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul pentru controlul constituționalității prevederilor cuprinse în art. 9 alin. (1), art. 12, art. 15 alin. (2) lit. a) și b) din Legea nr. 1353-XIV din 3 noiembrie 2000 "Privind gospodăriile țărănești (de fermier)".

Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea deputaților Valentin Chilat și Efim Zubcu, depusă la 3 mai 2001, în conformitate cu prevederile art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 38 și 39 din Codul jurisdicției constituționale.

Prin decizia Curții Constituționale din 21 mai 2001 sesizarea a fost acceptată spre examinare în fond și înscrisă în ordinea de zi.

În procesul examinării sesizării Curtea Constituțională a dispus de punctele de vedere comunicate de Parlament, Președintele Republicii Moldova, Guvern, Procuratura Generală, Ministerele Finanțelor, Agriculturii și Industriei Alimentare, Departamentul de Drept al Universității Libere Internaționale din Moldova.

Examinând materialele dosarului, audiind informația prezentată de judecătorul-raportor și explicațiile participanților la proces,
Curtea Constituțională

a constatat:

La 3 noiembrie 2000 Parlamentul a adoptat Legea nr.1353-XIV "Privind gospodăriile țărănești (de fermier)" (în continuare - Legea nr. 1353-XIV), care reglementează bazele juridice, organizatorice, economice și sociale privind constituirea, reorganizarea și lichidarea gospodăriei țărănești.

Autorii sesizării solicită controlul constituționalității următoarelor prevederi din Legea nr. 1353-XIV: "și locuiește permanent pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care urmează să fie înregistrată gospodăria" (art. 9 alin. (1), "sediul gospodăriei țărănești este în localitatea de domiciliu al conducătorului gospodăriei" (art. 12), "să locuiască pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care este înregistrată gospodăria

țărăneasă" și "să posede calificare în domeniul agriculturii sau o experiență de muncă în acest domeniu de cel puțin 3 ani" (art. 15 alin. (2) lit. a) și, respectiv, lit. b), considerându-le contrare art. 9 alin. (1), art. 16 și art. 27 din Constituție.

Raportînd dispozițiile contestate în sesizare la normele Legii Supreme, la normele dreptului național și internațional, Curtea Constituțională reține următoarele.

Prin prevederile art. 9 alin. (1) și art. 46 din Constituția Republicii Moldova statul asigură și protejează dreptul la proprietatea privată.

Potrivit art. 1 alin. (2) din Legea nr. 459-XII din 22 ianuarie 1991 "Cu privire la proprietate"**, proprietarului îi aparține dreptul de a poseda bunurile, de a le folosi și a le administra după necesitățile și dorința sa, iar potrivit art. 89 din Codul civil, proprietarul se bucură de dreptul de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra bunurilor, de asemenea, la dorința și după necesitățile sale.

** M.O., 1991, nr. 3-6, art. 22.

Articolul 3 din Codul funciar prevede dreptul la proprietatea privată asupra terenurilor de pămînt și garantează ocrotirea acesteia de către stat.

Principiile fundamentale privind proprietatea sînt statuate în articolul 9 din Constituție, care se află în corelație directă cu articolele 46 și 127 din Constituție. Dreptul la proprietate, fundamentat și consfințit în articolele precitate din Constituție, este de asemenea unul din pilonii de bază ai Declarației Universale a Drepturilor Omului, care prevede în articolul 17 că orice persoană are dreptul la proprietate, atît singură, cît și în asociere cu alții. Nimeni nu va fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa***.

*** Tratatate internaționale, pag. 16.

Conform normelor constituționale, lipsirea proprietarului, prin intermediul unei legi, de unul din atributele dreptului de proprietate certifică îngrădirea dreptului său deplin la proprietate.

Dreptul la proprietate, inclusiv la proprietatea privată asupra pămîntului, este inerent firii umane, este un mijloc de atingere a valorilor umane recunoscute, un drept esențialmente economic, legat indisolubil de structura economică a societății.

Potrivit art. 46 alin. (1) din Constituție, dreptul la proprietate privată este garantat fiecărui cetățean. În baza art. 127 alin. (1) din Constituție, statului îi revine obligația de a ocroti proprietatea, indiferent de formele ei.

Restricțiile instituite în art. 9 alin. (1), art. 12, art. 15 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 1353-XIV prin sintagmele "și locuiește permanent pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care urmează să fie înregistrată gospodăria", "sediul gospodăriei țărănești este în localitatea de domiciliu al conducătorului gospodăriei", "să locuiască pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care este înregistrată gospodăria țărăneasă" îngădesc dreptul legal al proprietarului de pămînt de a folosi după destinație, după dorința și necesitățile sale terenul agricol, de a prelucra rodul lui și de a obține beneficii.

Prevederile care cuprind aceste restricții contrazic dispozițiile constituționale, și anume: art. 9 și 46, care statuează dreptul persoanei de a dispune după bunul său plac și după necesitățile sale de proprietatea dobîndită licit, în cazul dat de terenul agricol, dreptul la libera inițiativă economică, concurența loială în economia de piață;

art. 16 și art. 27 alin. (2), care statuează egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii și dreptul oricărui cetățean al Republicii Moldova de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară.

Limitarea dreptului legal al proprietarului de a se folosi de terenul său agricol pentru motivul lipsei de calificare în domeniul agriculturii sau lipsei de experiență de cel puțin 3 ani în acest domeniu și limitarea dreptului său de a organiza gospodăria țărănească în afara locului de trai contravin nu numai articolelor precitate din Constituție, dar și art. 2 din Legea nr. 1353-XIV sesizată, care stipulează că formarea gospodăriei țărănești are ca scop obținerea de produse agricole, prelucrarea lor primară, comercializarea cu preponderență a propriei producții agricole. Prin îngrădirile prevăzute în lege persoana avînd în proprietate licită pămîntul, pe care îl poate folosi în exclusivitate în scopurile enumerate în articolul 2 precitat, de fapt e lipsită de dreptul de a folosi pămîntul după destinațiile prevăzute chiar de legea sesizată.

De menționat că aceste restricții contravin și prevederilor unor acte internaționale, la care a aderat Republica Moldova, și anume: art. 6, 7, 13, 17 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 și ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Hotărîrea nr. 217-XII din 28 iulie 1990; art. 5 și art. 18 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 4 noiembrie 1950, art. 1 din Protocolul adițional la această Convenție, ambele acte ratificate prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1298-XIV din 24 iulie 1997.

Or, așa cum s-a constatat prin hotărîrile Curții Constituționale din 25 ianuarie 1996* și 2 octombrie 1996**, conform art. 54 alin. (1) din Constituție, cea mai însemnată garanție constituțională a legalității restricției este faptul că ea poate fi instituită numai dacă se impune, după caz, pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor, desfășurarea anchetei penale, prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori avarii. Iar în Hotărîrea Curții Constituționale nr. 16 din 19 mai 1997*** se relevă că una din libertățile fundamentale ale omului o constituie dreptul la libera circulație, consfințit în art. 27 din Constituție.

* M.O., 1996, nr. 10, art. 110.

** M.O., 1996, nr. 67-68, art. 22.

*** M.O., 1997, nr. 37, art. 19.

Așadar, restricțiile asupra exercițiului unor drepturi sînt prevăzute expres în Legea Supremă și nu pot fi extinse. Orice restricție, înainte de a fi instituită, trebuie raportată la prevederile art. 54 din Constituție, care prevede că restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății. Afirmațiile referitoare la constituționalitatea prevederilor contestate în sesizare, afirmații expuse în unele puncte de vedere comunicate Curții, nu au suport juridic, contravin art. 54 alin. (1) din Constituție, prevederilor legislației naționale și actelor normative internaționale, la care Republica Moldova este parte.

Afirmația că prin sintagma "să posede calificare în domeniul agriculturii sau o experiență de muncă în acest domeniu de cel puțin 3 ani" se urmărește apărarea intereselor societății, ocrotirea sănătății populației și protejarea mediului, inclusiv a solului, este nefondată, deoarece legislația în vigoare, și anume art. 5 alin. (1) din Legea nr. 1515-XII din 16 iunie 1993 "Privind protecția mediului înconjurător"****

(în continuare - Legea nr. 1515-XII), care, potrivit art. 2 din ea, constituie cadrul juridic de bază pentru elaborarea actelor normative speciale, stipulează că cunoștințele în domeniul protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale constituie o condiție calificativă obligatorie pentru suplinirea funcțiilor de conducere în toate organele de stat, iar alin. 2 din același articol stipulează că minimul necesar de cunoștințe în domeniul protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale obligatoriu pentru persoanele cu funcții de conducere este stabilit de către organul de resort. Pentru persoanele fizice, or, anume această calitate este atribuită conducătorilor gospodăriilor țărănești, nu este stabilit un astfel de minim de cunoștințe. Conform prevederilor cuprinse în art. 31 lit a) din Legea nr. 1515-XII, ele însă sînt obligate "să respecte legislația cu privire la protecția mediului și să protejeze mediul, să folosească rațional resursele naturale".

**** M.O., 1993, nr. 10, art. 283.

Este cert că respectarea de către conducătorul gospodăriei țărănești a obligației de protecție a mediului, inclusiv a solului, va fi supravegheată de organul de stat de resort, neonorarea acestei obligații fiind pasibilă de sancționare. Prin urmare, persoana fizică, care are intenția de a organiza o gospodărie țărănească și de a se folosi de atributele de proprietate, nu poate fi restrînsă în drepturi decît în cazurile prevăzute expres de Legea Supremăa țării.

Supoziția că prin sintagma "unitate administrativ-teritorială" se subînțelege județul, și nu comuna sau satul, este infirmată chiar de Legea nr. 1353-XIV, deși, chiar dacă ar fi astfel, drepturile proprietarului nu pot fi restrînse la limitele unui județ.

Pentru considerentele expuse și călăuzindu-se de art. 140 din Constituție, art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 62, 68 și 69 din Codul jurisdicției constituționale,
Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. Declară neconstituționale următoarele prevederi din Legea nr. 1353-XIV din 3 noiembrie 2000 "Privind gospodăriile țărănești (de fermier)": "și locuiește permanent pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care urmează să fie înregistrată gospodăria" (art. 9 alin. (1); "sediul gospodăriei țărănești este localitatea de domiciliu al conducătorului gospodăriei" (art. 12); "să locuiască pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care este înregistrată gospodăria țărănească" și "să posede calificare în domeniul agriculturii sau o experiență de muncă în acest domeniu de cel puțin 3 ani" art. 15 alin. (2) lit. a) și, respectiv, lit. b).

2. Prezenta Hotărîre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

3. În baza art. 75 din Codul jurisdicției constituționale, Parlamentul va executa hotărîrea în termen rezonabil și va informa Curtea Constituțională despre executarea ei în modul stabilit de lege.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 12 iulie 2001.
Nr. 40.